

AGORAFOBİ: “KOZALAR”

Fakiye Özsoysal*

“Bizi burada ilgilendiren kapitalist ailenin, onun ağına düşmüş kadın açısından taşıdığı anlamdır. Bir düzeyde, günümüz ailesinde kadınlar toplumumuzun en göze çarpan yanlısamalarının taşıyıcılarıdır.”¹

Bu yazıda, Adalet Ağaoğlu'nun “Kozalar” adlı kısa oyununda çeşitli söylemlerin kadınların özel alandaki yaşamlarını nasıl yönlendirdiği, nasıl bir gerçeklik kurguladığı feminist eleştirel bakışla bulgulanmaya çalışılacaktır. Çözümlemelerde kuramsal olarak, kadınların “öteki”lik konumu, ev kadınlarının yalıtılmışlıkları, aileye ilişkin kodlamalar üzerine çeşitli görüşlerden destek alınmaktadır.

“Kozalar” oyunu, “kapalılık”, “dışarı korkusu, yabancı korkusu”, “dışarıdan gelecek tehlike”, “yalıtılmışlık” gibi temaları ve “içerisi-dışarı” karşıtlığını içermesiyle Ağaoğlu'nun diğer kısa oyunu “Çıkış” oyununa benzerlik gösterir, ancak oyundaki ev kadınlarının “çıkışsızlık, özel alana hapsolme, tuzağa düşme ve yokolma” durumunu temel almasıyla “Çıkış”tan ayrılır. “Kozalar”da söz konusu edilen, ev işleri ve geleneksel rollerle sınırlandırılan orta-sınıftan ev kadınlarıdır. Oyun, orta yaşlı üç kadının sıradan bir ev toplantısında çığırından çıkan “dışarı korkusu”nu, varoluş koşullarını ve onları tutsak alan söylemleri alaylar.

Oyun kişileri adları olmayan üç ev kadınıdır. 1.Kadın; otuz-otuz beş yaşlarında, sıska, sarı, çok titiz, burnundan konuşan, bilgili geçinen, durmadan aksıran birisi, 2.Kadın; kırk-kırk beş yaşlarında, tombul, mızımız, çekingen halli, sözcükleri uzata uzata ve ağlamaklı tonda konuşan, aptalca birisi ve 3.Kadın; otuz-otuz beş yaşlarında, süslü, güzelce, güzelliğine güvenen, sesine kibar bir ton vermeye çalışan, her sözün ardından yerli yersiz gülen, kıkırdayan birisi olarak grotesk tipler olarak çizilmiş ev kadını “çeşitlemeleri”dir. Ev içi yaşantısının kişiliksizleştirdiği bu kadınları birbirinden ayıran tek özellikleri dış görünüşleri ve konuşma

---

*İ.Ü.Edebiyat Fakültesi, Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü, Araştırma Görevlisi Doktor

¹ Mitchell, J., **Kadınlık Durumu**, Kadın Çevresi Yay. , İstanbul, (kitabın basım tarihi belirtilmemiştir), s.227

biçimleridir. Bu özellikler, herhangi bir kimlik ya da karakter tanımı ortaya koymaktan çok, genelleme içinde, orta-sınıf ev kadınlarının oluşturduğu bir gruba ve *büyülü “anne ve ev kadını” imgesini doğuran*² söylemler yoluyla ideolojik açıdan uygun hale getirilmiş bedenlere ve davranış biçimlerine gönderme yapar.

Oyun, ev kadınlarının yalıtılmış yaşantılarını, sadece söylem düzeyinde değil, uzam açısından da ortaya koyar. Ev içi- dış dünya tezatlığı yaratarak, kadınların önceden tanımlanmış, belirlenmiş kurallarla örülü iç uzama tutsak kalmalarını gösterir. Oyuna adını veren “koza” imgesi, böylece kapalılık, korku ve tutsaklığı imleyen ev içi uzamın eğretilmesine de dönüşür. Aynı zamanda bu imge, oyunun akışında oyun kişilerinin değişimi ya da metamorfozunu da içerir, çünkü oyunun sonunda kadınlar kozalar haline gelirler.

Perde açılmadan önce dış dünyada olanları yansıtan *“film ve seslerle çağdaş dünyanın, endüstrileşen büyük kentlerin, uzay yarışının, yeni bir ararışın, yeni bir oluşumun, bu oluşum içinde güçlü ve güçsüzlerin; eziliş ve direnişin görünümü verilir”*³. Filmde, askeri uçaklar, patlamalar, yüksek tonda sesler, koşuşan kalabalıklar, kan, ölümler, makineli tüfek sesleri, birinin kakafoniyle bozulmuş, anlaşılmaz söylevi, bir doğumevinde yeni doğmuş onlarca bebek gösterilir. Böylesi bir karmaşa, kaos ve gürültünün ardından gelen kısa sessizlikle beraber bir *“kanaryanın tatlı tatlı ötüşüyle”*⁴ perde açılır ve son derece temiz, düzenli bir konuk oturma ve yemek odası görünür. Odanın abartılı düzeni, temizliği, sessizliği ve huzuru, dışarının savaşa içiçe süren korkunç gerçekliğinden kopuk, ‘korunaklı’ bir dünyanın yanılması gösterir. Oda, *zevksiz döşenmiştir, kişiliksiz bir odadır, ama en önemlisi “hiçbir eşya yerinden oynatılamaz izlenimi vermektedir ve dışarının her türlü gürültüsüne, yağmuruna, fırtınasına karşı iyi korunmuş bir evdir burası.”*⁵ Odanın kişiliksiz olarak tanımlanması, eşyaların yerinden oynatılamaz izlenimi vermesi kemikleşmiş bir yapıya, tektipleştirilmiş evlere ve tektipleşmiş ev kadınlarına gönderme yapar. G.Vassaf’ın gündelik yaşamdaki totalitarizmi anlatırken kullandığı terimi ve tanımlamayı kullanırsak, oyunda kadınların varoluş alanı olan ev, *“Yaşama mekanı totalitarizminin”*⁶ bir örneğini verir, uzam, *“sakinlerinin ne bireysel ne de kültürel farklılıklarını*

² a.g.e., s.191

³ Ağaoğlu, A., **Toplu Oyunları 2**, Mitoş Boyut Yay.,İstanbul 1993, s.39

⁴ a.g.e., s.40

⁵ a.g.e., s.40

⁶ Vassaf, G., **Cehenneme Övgü**, Ayrıntı Yay., İstanbul 1992, s.63

yansıtır. Bu totaliter yaşama mekanları aracılığıyla, insanın çevresini düzenleme bağlamındaki tüm yaratıcılığı köreltilmiş, yok edilmiştir.”⁷

Kadınların birbirleriyle konuşmaları da, bu yalıtılmış, tektipleşmiş ev içi yaşantısının ev kadını-anne için nasıl bir varoluş kodladığını, hangi söylemlerin kadınlara “kozalar” ördüğünü açığa çıkarır. Klişeler ve egemen söylemin zihinlerine kazıdığı, bellettiği basmakalıp cümlelerin, atasözlerinin dışında özgün tek bir söz söylemezler. Bu basmakalıp sözler diyalogların anlamsızlaşmasına, iletişimin standartlaşmasına, hatta yitirilmesine neden olur. Kimse birbirini dinlemez. Aralarında güven, dayanışma, samimiyet yerine, yapaylık, fesatlık, yargılama, kıskançlık, rekabet ve hizip vardır. Biri odadan çıktığında diğerleri onu çekiştirirler. Birinin çocuğu olmadığından gerçek bir kadın sayılmaz, öteki üçüncü çocuğuna hamileliğiyle övünür, annelik ona ayrıcalık getirmektedir, hiyerarşik bir üstünlük kurarak çocuğu olmayı kısıktırır, küçük görür. Annelik rolünün güç ilişkileri içindeki yeri ve iktidar kurma aracı yapılması da burada açığa çıkar. Yüzeysel olarak geçilse de, içinde barındırdığı eril ideolojiyi göstermesi açısından önemlidir, M. Sarup’un da işaret ettiği gibi; “*anne, kadının yaşadığı annelik deneyiminden çok anneliğe ilişkin eril bir düşlemin sonucudur.*”⁸

Bu ev toplantısında, kim daha iyi evkadını ve anne, kim daha titiz, kimin daha çok mal varlığı var yarışı yapılır. J.Mitchell’in saptaması bu oyundaki ev kadınları için de geçerli görünür: “*Kadınlar en iyi koca, en güzel ev, en başarılı çocuklar için yarışır. Aile içindeki ezilmişlikleri kadınlarda, küçük insanlar olma eğilimini, adi [ucuz] kıskançlıkları, usdışı bir duygusallığı ve rastgele bir öfkeyi doğurur; onları bağımlılığa, rekabetçi bir bencilliğe, tekelsizliğe, edilgenliğe, bir tür görüş sınırlılığına ve tutuculuğa yöneltir.*”⁹ Oyunda kadınlar, değişimden yakınırlar, analarının zamanını överler, sınıfsal farklılıklarıyla övünürler ki bu farklılığı onlara sağlayan şey kocalarının mesleğidir (hatta kadınlardan biri kocasının konumuyla özdeş halde “Biz memuruz” der), eşyalarıdır, kürkleridir, annelerinden kalan değerli kristal komposto takımları, tabak takımları ya da babalarından miras kalan arsaları, acem halılarıdır.

⁷ a.g.e., s.63

⁸ Sarup, M., **Postyapısalcılık ve Postmodernizm**, Ark Yay., Ankara, 1997, s.182

⁹ Mitchell, J., **Kadınlık Durumu**, Kadın Çevresi Yay. , İstanbul, (kitabın basım tarihi belirtilmemiştir), s.223

“Kadınlar varlıklarını, sahip oldukları eşyalarla kanıtlama peşindedir. Eşyalarla öylesine sarıp sarmalanmışlardır ki, bir tüketim ögesi olan nesne gitgide kişiyi de eşyalaştırmaya başlamış, onda traji-komik bir eşya izlenimi yaratmıştır.”¹⁰

Dahası çocukları bile eşyalarıyla bir tutarlar, “gümüş, kristal ve tahvillerle birlikte anılır çocuklar”¹¹. Dilin kullanımı da bu içedönük dünyaya, uzamın yalıtılmışlığına paralellik gösterir. I.Kadın’ın konuşmasında eviyle öylesine bütünleştiği anlaşılır ki, odayı bile kişi gibi görerek “Üstelik içerisi yalnız kaldı” gibi bir cümle kullanır. Kentlerde yaşayan bu ev kadınları aslında mülkiyet üzerinde ya da iktidar karşısında söz sahibi değillerdir. İktidarın söylemini içselleştirmişlerdir ve egemen gücün yarattığı suretler, gölgelerdirler, bireysellikleri hiçlenmiştir ve sahip olduklarını düşündükleri mal-mülkleri kocalarına, babalarına aittir. Ekonomik açıdan kocalarına bağımlıdırlar.

“Sınıfsal ayrıcalıklarına bağlı oldukları için, zincirlerinden ayıramaz[lar] bir türlü, kocanın çıkarları, kendi çıkarlarıdır”.¹²

Oyun boyunca kadınların “benimki” diye söz ettiği erkekler yani kocalar evde yoktur, dışarda işlerindedirler, ama görünmez bir baskı olarak, itaat edilen efendiler olarak her konuşmada ve davranışta varlıkları duyulur. Kadınlar ne denli dışardan koparlarsa o kadar varlıklarını koruduklarını düşünürler, içselleştirilmiş dışarı paranoyası kadınlara gittikçe koza örmeye, onları hapsedmeye başlar, evden çıkamazlar.

“Agorafobi esas olarak bir kadın stratejisidir; onun ikinci doğası olduğu bile söylenebilir; çünkü gördüğü olağan, geleneksel kadın eğitiminde içerde olmaya programlanır. Eve bağlılık kadınlaşma sürecinin en önemli parçasıdır.”¹³

“(Oyunda) titizlikle korudukları küçük dünyaları içinde yaşamaya bakan kadınların kendilerini kapatmaları bir kısıtılmaya dönüşmüştür. Kendi

¹⁰ Çamurdan, E., **Şiddet İle Oynamak**, Mitos-Boyut Yayınları, Tiyatro/Kültür Dizisi 60, İstanbul, Ekim 2004, s.47

¹¹ age. s.47

¹² De Beauvoir, S., **Kadın İkinci Cins-Genç Kızlık Çağı**, Payel Yayınları, İstanbul 1993, s.114

¹³ De Crow, K., Seidenberg, R., **Agorafobi-Eviyle Evli Kadınlar**, (çev.Nur Nirven) Afa Yayınları, 2.baskı, İstanbul 1989, s.54

kendilerinin tuzağına düşerler. Dışarıdaki şiddetten kaçamadıkları gibi insanlıktan da çıkarlar; böcekleşirler.”¹⁴

Kurgu da aynı biçimde gittikçe artan bir histeriyi, gerginliği gösterir. Sakin bir konuşma aniden öfkeye, kıskançlığa, birbirini bastırıp üstün olmaya, intikam almaya ya da korkuya, tedirginliğe, güvensizliğe dönüşen duyguları öne çıkarır. Dışarıdan gelen ayak sesleri ve gittikçe artan kapı vurulmasıyla baştaki huzur görüntüsü parçalanır, dışarı içeriği tehdit eder, durum duygusal karmaşaya, kaosa, huzursuzluğa ve sonunda bir kozaya hapsolmaya doğru yol alır.

“Kadınlar, yalnızca somut olarak evlerini değil, tüm ilgi ve meraklarını da kapamışlardır dış dünyaya. Kendi küçük sorunları dışındaki herşeye kayıtsız bir söylem ve tutum içindedirler ve birşeye karışmamayı, düşünce yürütmemeyi erdem sayarlar. Kendilerine ve birbirlerine yalan söyleyerek güvenliği korumaya çalışsalar da, genel bir korku egemendir ortama.”¹⁵

Kadınlar agorafobik yanılısamayı gerçek gibi yaşarlar ve durumlarını bu yanılısma üzerinden rasyonalize etmeye, haklılaştırmaya ve yeniden yeniden üretmeye çalışırlar. Hatta öyledir ki onlara göre dışardan gelen un bitli, pasta yağlı, okuldan gelen çocuklar pistir ve hergün dışardan gelince banyoya sokulup ova ova yıkanmalıdırlar, zamane çocukları kötüdür; okullarda dövüşürler, birbirlerini öldürürler, herşeyler bozulmuştur, sadece kendi korunaklı yaşantılarını onaylarlar, düzenlerinin bozulmaması için herşeyi yapabilirler, insanlıktan bile çıkabilirler.

“Çıkış” oyununun tersine “Kozalar” oyununda kapalılık, kapatılma ve çıkışsızlık ana noktadır. Oyunda orta-sınıfa mensup agorafobik ev kadını imgesindeki hakim ataerkil söylemi pekiştiren bir resmi söylemin etkisi de gösterilir. Kadınların varolan korkularını, saplantılarını artıran önemli bir etken de, radyodan dinledikleri haberdur. L.W.Randall’ın; “[Resmi bakış açısı] medyanın günün olaylarını [alıcıya] iletme biçimini, neyin “önemli” olduğu, haberi “ne”yin oluşturduğu (..) konusundaki kararlarını etkileyen farklı ideolojilerle, [alıcıya] “Haberler”le iletilen belirli hikayeler kurar.”¹⁶ görüşüyle işaret ettiği nokta, oyunda da bir anlam alanı

¹⁴ Çamurdan, E., **Şiddet İle Oynamak**, Mitos-Boyut Yayınları, Tiyatro/Kültür Dizisi 60, İstanbul, Ekim 2004, s.48

¹⁵ age. s.46

¹⁶ Randall, L., W, **Bizi ‘Biz’ Yapan Hikayeler**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999, s.209

bulmaktadır. Radyodan dinlenen haberlerde olayların iletirme biçimi kadınların düşünce ve davranışları üzerinde etkilidir.

“Spiker: Şimdi kısa haberler...”

(..)

Bugün yabancı uyruklu oldukları tespit edilen ve memleketimizde turist olarak bulunan bazı kimseler bir bankayla bir dükkanı soymuşlardır. Soyguncular kaçmıştır. Alınan bilgilere göre, azgın eşkiyaların bazı evlere girip oralarda gizlendikleri sanılmaktadır. İçişleri Bakanlığı kentte polis kordonu altına alındığını bildirmiştir. Yine İçişleri Bakanlığının bir tebliğine göre, vatandaşların, yolda giderken başlarına kiremit düşüp ölmeleri tehlikesine binaen binaların saçak altlarında yürümeleri yasak edilmiştir.

(...) *III.Kadın: Sizin kapı çift kilit. Giremezler. Bizim kapı çift kilit değil.*

II.Kadın: (Ağlamaklı) Koskoca bankayı soyan, dükkanı soyan, evi de soyar. Gümüşlerim hep açıktadır...”¹⁷

Haber, yabancı uyruklu kişilerin banka soyduklarını anlatırken, soyguncuların yabancı uyruklu olduklarını vurgulayarak, kötülüğün yabancı kişiden, dışardan geldiği düşüncesini kadınların zihninde pekiştirir niteliktedir. Dahası araya sıkıştırılan haberle saçak altında yürümeyi yasaklayan bakanlık, sudan nedenleri önemli göstererek vatandaşı koruduğunu, sözde onun hayatını önemseydiğini göstermeye çalışır. Bu iki haber tüm ayrıntılarıyla uzun uzun anlatılırken, bir başka haberde gençler arasında çıkan yeni bir çatışmada ölenlerden salt sayı olarak ve kısa bir cümle olarak söz edilmesi dikkat çekicidir. Devletin vatandaşlardan hangisini önemseyip koruduğu hangisinin ölmesine göz yumduğu, kimi vatandaş saydığı anlaşılmaz. Kadınlarsa, gençlerin ölümü karşısında “Çatışmayıversinler” diyen bir duyarsızlık içindedirler. Haberde yine kısa bir cümle olarak Kamboçya’ya asker çıkarıldığından ve son çarpışmada yüz kırk dokuz Vietkong’un öldüğünden de söz edilir. Kadınları ilgilendirense sadece soyguncular ve kendi mallarının da çalınabileceği ihtimalidir. Çünkü, bütünde en kapsamlı ve merak uyandıran,

¹⁷ Ağaoğlu, A., **Toplu Oyunları 2**, Mitos Boyut Yay., İstanbul 1993, s.51,52

insanların evden çıkmalarını engelleyecek denli korkutan (tehditkar sözcükler kullanılır:“azgın eşkiyalar”) biçimiyle ayrıntılı verilen haber soygun haberidir. Öte yandan kadınların koşullanmış yaşantılarında varoluşlarını belirleyen en önemli şey eşyaları, paraları olduğu için, haberin hedef kitlesi durumundadırlar.

“I.Kadın: Elin Kamboşunu anlatacağına bankadan ne kadar soymuşlar, ne soymuşlar, onu söylese ya...”¹⁸

Kadınların dışarda olanlara dair yorumları onlara belletilmiş söylemin tekrarıdır. Sosyalizmden anladıkları şey; “onlar” dedikleri kişilerin fakir fukarayı üstlerine yürütecekleri, mallarına el konulacağı, yoksullara pay edileceği, evlerini kapıcılarıyla paylaşmak zorunda bırakılacakları ve bunun yarattığı korkudur. Ya da Kamboçya’da ölen Vietkonglara, tam da o dönemde işgalci güçlerin söylediği gibi, “sarı maymunlar” der ve ölümleri önemsizleştirirler.

“II.Kadın: Bize dokunmasınlar da ne yaparlarsa yapsınlar.

I.Kadın. Onların da analarından kalsaydı, ne yapalım...

II.Kadın: Onların da babaları baba olsaydı, onların da...

II.Kadın: İnsanlar birbirini yiyormuş! Yemesinler! Biz mi, “Yiyin birbirinizi!” diyoruz?

I.Kadın: Herkes evinin kapısını örterek çorbasını içip, etini, tatlısını yiyeceği yerde... Terbiyeli terbiyeli çocuklar yetiştireceği yerde...

III.Kadın: Kanbuşta olanlardan bize ne?

II.Kadın: Azgın gavur eşkiyalarından bize ne? Biz mi?

I.Kadın: Fakir fukaradan bize ne? Bize ne kanboşlu sarı maymunlardan?”¹⁹

Yalıtılmışlıkları, dar görüşlülükleri bu kadarla da bitmez, aya gidildiğine inanmazlar, söylenen safsataları ciddiye alırlar ya da aya gidilmesiyle ayın başlarına yıkılacağından korkarlar.

---

¹⁸ age. s.52

¹⁹ age. s.47, 49, 57

Ülkelerini herkesin sevdiğine, ülkenin düşmanı olmadığına kendilerini inandırmaya çalışırlar, dostlarımız dedikleri sarışın çavuşları (ki bunlar muhtemelen ülkede askeri üs kuran başka ülkelerin askerleridir) sarışın olduklarından dolayı melek addeder, komşunun oğlunu esmer, kara bıyıklı, büyük elli olduğundan dolayı canavarlaştırır, imgelerinde korkulacak kişi haline getirirler. Gerek ataerkil gerekse resmi ideoloji kadınların günlük gerçekliğinin kendisi olmuştur ve “*ideoloji kişiliğin en küçük hücrelerine kadar sızar.*”²⁰

Oyunun sonunda kapı durmadan vurulmaktadır, evdeki huzur göstergesi kanarya aniden kaybolur, içerde uyuduğu söylenen çocuklar yokolur, çocukların duvarda açılan bir fare deliğinden gittikleri sanılır, delik tıkanır, panik artar, kadınlar korku içinde zorunluluktan birbirlerine sarılırlar ve bu halde hareket etmeye çalışırlar, konuşmalar kesik kesik ve tekrarlarla doludur, nerden geldiği bilinmeyen bir ağ onları sarmaya başlar, bir kozanın içinde hareketsiz kalakalırlar. Kozalarını parçalamak için geç kalmışlardır. Zaten tektipleşmiş içi boş kalıplar, roller içinde gezinirken kadınların herhangi bilinçli bir çaba göstermeleri de mümkün değildir. Ancak korkularının kendilerini bulduğu son noktada çaresiz kaldıkları an, yalnızca “Keşke..” diyebilirler, ama çıkış için harcayabilecek enerjileri ellerinden alınmıştır.

(Üçü de bir ağın içindeymişçesine çırpınırlarken kapı tekdüze vurulur)

III.Kadın: (Usul) İstesek de açamayız. (yorgun, çöker)

II.Kadın: (Daha usul) Her yanımızdan sarıldık... Sarıldık... (çöker)

I.Kadın: (Çok usul) Tüm ağın içinde kaldık... (bitkin, çöker)

(...)

I.Kadın: sarıldık... (Kapının küt kütleme) Keşke açabilseydim...

II.Kadın: Keşke çıkabilseydim...

III.Kadın: Dışarda olsaydım keşke..

Üçü birden: (İncecik böcek sesiyle) Bir delik gerek... Bir delik gerek... Bir delik gerek... (Çırpınışları giderek sönerken kapının küt kütleme büyür, büyür.)²¹

²⁰ Randall, L., W, **Bizi ‘Biz’ Yapan Hikayeler**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999, s.208

²¹ Ağaoğlu, A., **Toplu Oyunları 2**, Mitoş Boyut Yay., İstanbul 1993, s.71,72

Soyutlamanın ve simgesel boyutun ön plana çıktığı “Kozalar”, doğalcı bir anlatım tarzından uzak bir yapı ve anlatım kurar. Oyunun bütünü bir eğretilemedir. Ortaya çıkan saçma, uyumsuz ya da absurd hal, bildik ve kanıksanmış olanı yadırgatır ve okuru/izleyiciyi durumu farklı bir bakış açısından görmeye yöneltir. Oyunda kadınları eve bağlı kılan, yalıtın, varoluş koşullarını belirleyen söylem abartı yoluyla alaya alınır.

Oyunu ilginç kılan nokta, “dil”in ideolojik bir aygıt halinde kadınların kimliğini, yaşantılarını, ruhsal durumlarını, davranışlarını belirleme biçimini ortaya koyma çabasıdır. Aynı zamanda ataerki kapitalizm ilişkisi, resmi ideolojinin ataerkiden yararlanma yolları da oyunda sorun edilir. Egemen ideoloji varoluşu ve deneyimleri nasıl kurgular? Nasıl kanıksatır ve meşrulaştırır? Kadınların yalıtılmış ev ortamından çıkamamaları ve “aile”ye ilişkin kodlamalar hangi söylemlerin ürünüdür? soruları oyunda kullanılan atasözleri, deyimler, deyişler, doğruluğu sorgulanmayan kalıplaşmış sözler, hurafeler, batıl inançlar vb. yanı sıra ataerkinin kadınları tanımladığı uzam olarak “ev”e dair, evişlerine, kocalara, çocuklara dair kalıplaşmış konuşmalar aracılığıyla açığa çıkar. Oyun erkek egemen söylemi doğrudan kullanır, kadınların bu söylemi nasıl içselleştirmiş olduklarını söz ve davranış kalıplarıyla gösterir ve kalıplar ardı ardına sıralanır, öyle ki oyun bütünüyle bu dilsel kalıplardan oluşur ve sonunda kadınları tuzağa düşüren, onlara koza ören yegane unsur olarak varolur. Kadınlar kendi kendilerini tuzağa düşürüyor gibi görünse de aslında içselleştirilmiş ataerki ideolojinin yarattığı bir tuzaktır bu. Oyunda kadınlar birer kişilik olarak değil, rol olarak verildikleri ve bir takım kalıpları tekrarladıkları için oyun kadınların kişilik kazanma gibi bir çabasını sorun edinmez, odaklandığı nokta birey olamamalarının ardındaki büyük dilsel şartlanmayı ve söylemlerin tanımladığı aileye ilişkin kodları açık etmektir.

“Aile kapitalizmin koruması gerektiği ama aslında yokettiği şeylerin, yani özel mülkiyetin ve bireyciliğin, kalesidir. Evmadını-anne bunların bekçisi ve temsilcisidir. Bu durumdaki kadın gerici, tutucu bir güçtür ve ezilmişliğinin anlamı da budur.(...) Toplumsal güçlerin birleştirilmesine ve (gönüllü ya da zorla) işbirliğine dayanan her türlü üretim süreci denetim ya da yönlendirme gerektirir; yalnızca yalıtılmış emek için gerekli değildir bu. Evmadınının ‘özgürlüğü’ onun yalıtılmışlığında yatar.”²²

²² Mitchell, J., **Kadınlık Durumu**, Kadın Çevresi Yay. , İstanbul, (kitabın basım tarihi belirtilmemiştir), s.222

Bu anlamda da yazar, genellemeye giderek abartılı soyut bir evkadını yaşantısı sunar. Oyunda verilen politik tablonun ana amacı, ataerkil kapitalizmin, resmi ideolojinin orta-sınıf aile, evkadını tanımı, imgesi ve kadınların yalıtılması aracılığıyla kendini meşrulaştırmasına yönelik soyutlama olduğundan, annelik, kadınlar arası rekabet, hizipleşme, kadınların farklılıkları gibi bazı noktalar derinlemesine işlenmez, yüzeysel geçilir. Kadınlık durumu bir kurgu halini alır. Ancak, oyun hem “dil”in koşullanmadaki rolünü vermesi, bunu sorun edinmesi hem de yazıldığı dönemde yenilikçi bir biçim denemesi olarak doğalcı yaklaşımı absürdlük ve eğretileme aracılığıyla kırma çabası açısından önemlidir.

Abstract

This article aims to analyse the play “Cocoons (Kozalar)” by Adalet Ağaoğlu from the point of the feminist critical approach to reveal how the socio-political discourse determines the life-styles of housewives in the private sphere, creating a pseudo reality under the circumstances of capitalist-patriarchal system. The play includes the abstracting features of absurd theatre and its symbolism, both structurally and thematically.

What is in question in the play is the isolated lives of middle-class housewives who are stuck in the private sphere and who are limited in the frame of traditional roles as wives, as mothers. Their short-sighted, single-minded manners towards the facts of their conditions and the politics of their country are mocked. In the play, the housewives do not have identities because their minds are conditioned by the official discourse and patriarchy. The title of the play, “Cocoons” is a metaphor of their existence and isolated life style. The play is based on the patriarchal discourse in its own dialogues to reveal how women are conditioned by the images of the language, how it is internalized by women. The discourse in question and the paranoia it creates are the main obstacles in front of the women preventing them from being individuals.

This article criticises the exaggerated generalization of the middle-class housewives in the play, which is ignoring the differences among women, but instead abstracting them in the sameness of a fictional “housewife” notion. As the play tries to show the ridicule of the middle-class values through “housewife” figure, it discusses more about the typicality and “caricaturization” of the figures as the puppets and parrots of capitalist-patriarchal discourse.

Although the play includes themes such as hierarchy in the positions of housewives in terms of middle-class values, motherhood or the rivalry between women as enemies in its dialogues, these themes are not detailed or, in other words, are shadowed and limited by the marxist way of seeing the social facts.

Kaynakça:

- AĞAOĞLU, Adalet; **Toplu Oyunları 2**, Mitos Boyut Yay., İstanbul 1993
- ÇAMURDAN, Esen; **Şiddet İle Oynama**, Mitos-Boyut Yayınları, Tiyatro/Kültür Dizisi 60, İstanbul, Ekim 2004
- De BEAUVOIR, Simon; **Kadın İkinci Cins-Genç Kızlık Çağı**, Payel Yayınları, İstanbul 1993
- De CROW, Karen, SEIDENBERG, Robert; **Agorafobi-Eviyle Evli Kadınlar**, (çev.Nur Nirven) Afa Yayınları, 2.baskı, İstanbul 1989
- DONOVAN, Josephine; **Feminist Teori**, (Hegel'den alıntılıyan Josephine Donovan), İletişim Yay, İstanbul 2001
- MITCHELL, Juliet; **Kadınlık Durumu**, Kadın Çevresi Yay. , İstanbul, (kitabın basım tarihi belirtilmemiştir)
- RANDALL, L., William; **Bizi 'Biz' Yapan Hikayeler**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999
- SARUP, Madan; **Postyapısalcılık ve Postmodernizm**, Ark Yay., Ankara, 1997
- VASSAF, Gündüz; **Cehenneme Övgü**, Ayrıntı Yay., İstanbul 1992